

Elektroograje

– učinkovito varovanje pašnih živali pred napadi volkov

PAŠNA REJA DOMAČIH ŽIVALI IN VELIKE ZVERI

Pašna reja domačih živali se je na območjih Slovenije, kjer so nekoč prevladovali različne oblike hlevske reje živali, izkazala kot optimalna oblika trajnostne ohranitve negovane podobe kulturne krajine. Vendar ima slovenska kulturna krajina v primerjavi s tistimi na zahodu Evrope posebnost, da si jo delimo s tukaj živečimi populacijami velikih zveri. Te

Z opustitvijo rabe (košnje, paše) kmetijskih zemljišč izginja negovana podoba pokrajine.

S pašo koz lahko učinkovito preprečujemo širjenje grmovja na travnišča in tako zagotavljamo bolj kakovostno krmo tudi divjim rastlinojedom, ki so osnovna hrana volkovom.

občasno plenijo tudi domače živali, kar predstavlja velik izziv njihovem varstvu, saj tovrstni konflikti znižujejo strpnost ljudi do njih. Z vse boljšim poznavanjem biologije velikih zveri in razvojem učinkovitejših tehničnih ukrepov varovanja pašnih živali se zmanjšuje nezdružljivost sonaravne reje domačih živali in vzdrževanja kulturne krajine z ohranjanjem velikih zveri. Vrnitev na hlevsko rejo ne bi bila ustrezna rešitev za opuščena in z grmovjem zaraščena kmetijska zemljišča. Tudi stalna prisotnost človeka – pastirja pri čredah v času bivanja na prostem, ni dolgoročna rešitev varovanja drobnice pred velikimi zvermi, saj gre za drago delovno silo in pomanjkanje ljudi, ki bi to delo opravljali. Zaradi geografskih posebnosti območij, v katerih imamo v Sloveniji znotraj kmetijskih zemljišč največji delež travinja, je nujno, da se širi pašna reja različnih vrst rejnih živali. V preteklosti prevladujoča košna raba travinja in hlevska reja živine ob uporabi zrnate krme za namene prireje mesa in mleka, se vse bolj kaže kot nepravilen način kmetovanja tudi v pogledu pridelave zdrave in funkcionalne hrane.

NADZOROVANA PAŠA

Za vodenje nadzorovane paše v hribovitem svetu in na krasu morajo biti kmetijska zemljišča ograjena in pregrajena na večje število manjših ograd z učinkovito stalno večžično ali začasno elektroograjjo. Le tako so pašne živali primorane, da prav na tistem delu zemljišča opravijo koristno delo, kar pomeni

Ovce so nam lahko v veliko pomoč pri upravljanju z okoljem, samo učinkovito jih moramo varovati pred plenilci, ker jih narava sama ni »oborožila« za uspešno obrambo pred njimi.

Razdelitev pašnika na večje število ograd z elektroograjjo in pogosto premeščanje ovc ter ustvarjanje večjih skupin tudi prispeva k zmanjšanju verjetnosti napada volkov.

da uporabijo tisto, kar so rastline ustvarile in vrnejo zemlji vse, kar so iz nje dobile ter še del tistega, kar so ustvarile s pomočjo sonca. Na prostoru, kjer živimo, smo že toliko posegli v dogajanja v naravi (naselja, ceste, lastništvo zemljišč), da načina rabe travinja (proste paše), ki je potekal v daljni preteklosti, praviloma ni mogoče izvajati. Učinkovito zadrževanje pašnih živali na odrejenem delu zemljišča in v omejenem času je osnovna zahteva za uspešno rejo živine v območjih z omejenimi danostmi za kmetovanje (OMD). Nesporno je dejstvo, da so volkovi (in ostale velike zveri) prisotni na OMD območjih in ne tam, kjer je zaradi kmetijskih zemljišč v ravnini in dobre, rodovitne zemlje, kmetovanje lažje in bolj donosno.

ELEKTROOGRAJA IN BOLEČINA

Elektroograjja je učinkovit način preprečevanja prehajanja rejnim živalim zato, ker ob dotiku povzroči bolečino. Trenutna bolečina ob dotiku z elektroograjjo je vzrok za strah pred prečkanjem ograje. Elektroograjja je zato zelo učinkovit pripomoček za ustvarjanje razmer za (so)bivanje plena ob plenilcih, kjer smo si ljudje naravno že zelo prikojili svojim potrebam. Volkovom prilagojena, vestno izdelana in redno vzdrževana elektroograjja je najučinkovitejši način preprečevanja konfliktov med rejci drobnice in velikimi zvermi (volk, rjavi medved, evrazijski ris) ter potepuški psi, pri tem pa elektroograjja ne bo povzročala škodljivih sprememb v vzorcih obnašanja populacije volkov.

OGRAJEVANJE KMETIJSKIH ZEMLJIŠČ Z ELEKTROOGRAJAMI V PRETEKLOSTI

Obstoječe stalne večžične elektroograje pri nas so bile v preteklosti po večini postavljene za potrebe nadzorovane paše domačih živali. Do sedaj so se pokazale kot zelo uporabne in dovolj učinkovite tudi v težjih razmerah za njihovo delovanje (suša, visoka ruša) povsod tam, kjer so ob postavljanju elektroograje upoštevali osnovne zahteve za njihovo dobro učinkovitost, in sicer:

1. Elektroograjja mora biti prilagojena vrsti in kategoriji živali, ki naj ji prepreči prehod.
2. Opaznost elektroograje mora biti dobra in živali morajo biti z njo seznanjene.
3. Živali morajo imeti pred elektroograjjo velik strah.

RAZLIČNE VRSTE ELEKTROOGRAJ IN NJIHOVA UPORABNOST

Elektroograje, ki jih uporabljamo za vodenje nadzorovane paše in za varovanje rastlinojedih živali pri bivanju na prostem delimo v dve skupini:

1. Stalne večžične elektroograje so namenjene ograjevanju posesti. Postavljene so po

Napenjalni kol je osnova trpežne in učinkovite stalne večžične elektroograje. Biti mora močan in čvrsto postavljen, saj mora vzdržati veliko silo dobro napetih žic. Napenjalni koli morajo stati ob vratih in na ostrih spremembah smeri ograje.

Z nosilnimi koli dosežemo, da žice ograje potekajo čim bolj vzporedno s površjem zemljišča pod ograjo. Posebno najnižja žica ograje mora čim bolje slediti terenu, saj si volkovi lahko izkopljejo podhod v mehko zemljo, kjer poteka spodnja žica malo previsoko.

Napenjalci so obvezen sestavni del stalne večžične elektroograje. Samo z njimi lahko dovolj močno napnemo žice ograje, da bo volku preprečen poskus prehoda med žicami ograje v skoku. V času visokih poletnih temperatur se žice podaljšajo in takrat je treba z napenjalci ponovno doseči dobro prožnost ograje.

Distančniki so v elektrograji z namenom, da je ograja bolj opazna in da je bolj prožna. Volkovom je težje priti med žicami skozi ograjo, saj se zaradi njene prožnosti za kratek čas zapletejo med žice.

mejah zemljišč, zato jih imenujemo tudi obodne ograje in na istem mestu ostanejo postavljene več desetletij.

2. Začasne elektroograje pogosto premeščamo po pašniku in jih vedno uporabimo, kadar želimo za kratek čas zadržati pašne živali na določenem delu zemljišča zato, da bolj učinkovito uporabijo ponujeno zelinje in pognojijo zemljišče ali da bodo živali bolje varovane pred volkovi. Elektromreže spadajo v skupino začasnih elektroograj in so zelo učinkovit pripomoček predvsem za varovanje drobnice na pašnikih pred napadi volkovi.

Če so stalne elektroograje površno postavljene in slabo vzdrževane, so premalo učinkovite pri varovanju živine na pašnikih pred velikimi zvermi, še posebno pred napadi volkov. Obstoječe elektroograje pretežno niso prilagojene temu, da preprečijo dostop volkovom na pašnik. Običajno so narejene iz ene ali dveh tankih žic, zaradi česar je njihova opaznost ponavadi slaba. Od pozne jeseni do pomladi v teh ograjah ni električnega toka, saj na pašniku ni živali, zato jih velike zveri v tem času prečkajo brez strahu. S tem pa nadaljujejo tudi poleti, ko je v elektrograji tok in so živali na pašniku. Pri uporabi elektromrež je teh napak in nepravilnosti manj, zato so se pokazale kot bolj zanesljiv pripomoček za varovanje drobnice na pašniku pred velikimi zvermi.

PREDNOSTI ELEKTROMREŽE PRED STALNO VEČŽIČNO ELEKTROOGRAJO

Elektromreža je začasna ograja. Predvideno je, da jo občasno premeščamo po pašniku, postavimo jo, kjer želimo, da se bodo živali pasle določen čas. Ker elektromrežo prestavljamo, potrebujemo manj elektroograje (v skupni dolžini) za določen pašnik in je paša z elektromrežo zato lahko cenejša kot s stalno elektroograjjo. Tudi če primerjamo strošek za enako dolžino ograje pri podobni učinkovitosti, potem med elektromrežo in stalno elektroograjjo ni bistvene razlike.

Nekatere prednosti uporabe elektromreže za varovanje pašnih živali pred napadi volkov so:

- Boljša opaznost elektromreže na zemljišču (zelenem ozadju) tudi v razmerah slabše vidljivosti, ker ima elektromreža večje število nosilnih količkov, ki so lahko svetle barve. Tudi elektromreža je lahko enake barve, ki jo manj pogosto srečamo v naravi (oranžna, bela, rumena).
- Ob koncu pašne sezone elektromrežo odstranimo s pašnika in je tako plenilcu poznana samo kot ovira, ki mu vedno povzroči nelagodje, če se jo dotakne. S stalno elektroograjjo tega ne dosežemo, saj pozimi ni pod električnim tokom in večkrat ostanejo žice v ograji nepopuščene.
- Ker izven pašne sezone elektromrežo umaknemo, volku ni oviran prehod preko zemljišča. To je boljše tudi za ljudi, ki lahko prosto prehajajo območja izven pašne sezone. V določeni meri je elektromreža tudi fizična ovira, saj je pletena dovolj gosto, da prehod skozenjo ni mogoč večjim živalim. Po drugi strani je pletena dovolj redko, da lahko volk neovirano opazuje plen in tudi poskusi priti do živali na pašniku skozi elektromrežo. Če bodo v njej električni pulzi dovolj visoke napetosti, potem je ne bo poskusil preskočiti ali spodkopati.

KAKO RAVNAMO Z ELEKTROMREŽO

Elektromreža je bolj občutljiva na razne poškodbe kot elektroograjja iz poltrde in 2,5 mm debele žice, zato jo moramo odstraniti s pašnika, kadar v njej ni toka. Pretrgane ali prerezane niti elektromreže je mogoče z malo spretnosti hitro in kakovostno popraviti z elektrovrnico. Elektromreža mora biti ve-

Postavljanje visoke elektromreže je na kamnitih in z nizkim grmičevjem obraslih predelih zelo zamudno, zato je priporočljivo, da mrežo v takih razmerah postavljata dve osebi. Prva drži količke, druga nosi in razteguje mrežo.

Ker je za vsakokratno postavitve varne ograde potrebna majhna površina, je to mogoče postaviti tudi na kraških pašnikih, kjer so predeli z manj grmovja in kamenja po površju.

Ob pobiranju ali premeščanju ne vlečemo elektromreže po tleh, ker lahko poškodujemo kovinske niti v vodoravnih linijah mreže! Moramo jo zložiti tako, da vse oporne količke nabereмо in zvežemo skupaj, samo mrežo pa zvijemo in jo skupaj s količki povežemo v čvrst zavoj.

dno dobro napeta, da je tudi v sredini med dvema plastičnima količkoma enako visoka kot ob nosilnih količkih. Če je elektromreža ohlapna in v njej ni električnih pulzov velike moči, jo bodo na takih mestih volkovi lahko preskočili in prišli do živali na pašniku. Elektromreža je zložena tako, da so vsi količki zbrani skupaj, mreža med dvema količkoma pa je prepojenjena in zavita skupaj. Pri postavljanju elektromreže primemo vse količke v eno roko in jih spuščamo enega za drugim, ko se pomikamo zadenjsko in raztegujemo mrežo. Najprej mrežo položimo in raztegujemo po vsej dolžini ter prvi količek privežemo na kol v vogalu zemljišča. Šele potem postavimo mrežo, tako da zapličimo vse količke.

Na zelo valovitem zemljišču bo treba včasih postaviti med obstoječe količke še dodatne plastične količke, ki jih uporabljamo za postavljanje začasne ograje iz elektrovrvice ali elektrotraku. V nastavke na takih količkih zatakneмо vodoravne linije elektromreže in jo tako prilagodimo razgibanosti terena. Pri pobiranju mreže ravnamo nasprotno. Najprej količke izpulimo in mrežo položimo na tla. Med pobiranjem v eno roko nabiramo količke, tako da imajo poravnane konice in mrežo držimo čim višje, da se manj vleče po tleh. Na pobrani mreži stisnemo količke skupaj in jih prevežemo z vrstico ter nato mrežo zložimo ob količke. Količkov ne zavijemo v mrežo, ampak vse skupaj prevežemo na dveh ali treh mestih, da dobimo zavoj, ki ga je mogoče prenašati brez zapletanja pod noge. Mreže so odporne na mraz in sneg, če ga pravočasno otreseмо, da ne zmrzne na njej. Teža primrznjenega snega je pretežko breme za količke in če so njihove konice zamrznjene v zemlji, se bodo zvile, ko se mreža nagne na stran. Če ovce ne prezimujejo na pašniku, potem elektromrežo pobereмо, ko je suha, jo zložimo, kot je opisano in spravimo na suho mesto. Dobro je poskrbeti, da do nje ne bodo prišli glodavci, ki bi jo lahko poškodovali.

VIŠINA ELEKTROMREŽE

Volkovi in psi so sposobni preskakovati ovire tudi višje od enega metra, posebno če se tega naučijo ob preskakovanju masivnih ograj (žičnata mreža, leseni plotovi) ali v primeru psov ob pomoči človeka. Zato je priporočljivo za namene boljšega varovanja drobnice pred napadi volkov uporabljati višje elektromreže. Za preprečevanja prehoda volka naj bi uporabljali elektromreže visoke vsaj 160 cm. Mogoče bo

V najnižji horizontalni liniji ni kovinski žičk, zato lahko visoka elektromreža tesno sledi konfiguraciji (razgibanosti) terena, ne da bi bila v kratkem stiku s tlemi.

treba uporabljati tudi višje elektromreže npr. na strminah in to 170 cm visoke, ki so podobne gostote pletenja kot elektromreža za ovce. Pri teh zadnjih dveh visokih elektromrežah so tudi količki znatno močnejši in bolj čvrsti kot pri nizkih elektromrežah za drobnico. Tako visoke elektromreže je pametno uporabiti samo za postavitev nočne ali varne ograde, ki je običajno manjšega obsega. V nočno ogrado premestimo trop samo na prenočevanje, ker je ponoči večja verjetnost napada volkov. Ker je gostota zasedbe živali v nočni ogradi zelo velika, je treba mesto nočne ograde večkrat zamenjati in prestaviti elektromrežo na nov del zemljišča, da ne pride do prevelike zgaženosti in pognojenosti tistega dela zemljišča.

Če ugotovimo, da je elektromreža, ki jo že imamo, prenizka za namene varovanja drobnice pred volkom, vzamemo visoke plastične količke in z elektrotrakom, napetim nad elektromrežo povišamo ograjo. To lahko povišamo tudi do višine 160 cm in s tem izboljšamo njeno opaznost. Podobno kot v stalni elektroogradi mora biti za učinkovito varovanje živali pred volkom tudi v visokih elektromrežah vedno prisoten električni tok. Če v elektromreži ni dovolj močnih pulzov električnega toka, se lahko zgodi, da pašne živali poti-

Opaznost ograje iz belih elektrotrakov je zelo dobra tudi ob slabši vidljivosti (megla, mrak). Slabost take začasne elektroograje je v tem, da trakovi ni mogoče napeti s tako silo kot jeklene žice (1,5 kN). Zato obstaja nevarnost, da bo volk z gostim kožuho ob prehodu skozi ograjo toliko razmaknil trakove, da ne bo čutil električnega pulza.

Zaradi visoke gostote zasedbe, pa čeprav samo preko noči v varni ogradi, so živali v dveh tednih dobro pognojile zemljišče in tudi mestoma poškodovale nadzemni del ruše. Ampak zaradi tega rastline niso odmrle in ruša ne bo propadla.

Elektromrežo je treba premestiti in varno ogrado postaviti drugje, najbolje na takem mestu, kjer se ovce nič kaj rade ne pasejo zaradi visokih vrst trav v ruši.

snejo glavo skozi mrežo na drugo stran ograje in se zapletejo. Rogate živali (srnjaki, koze) so še posebno izpostavljene tej nevarnosti, kadar v elektromreži ni električnega toka.

Kjer so pašniki veliki ali so že postavljene tri- ali štirižične obodne stalne elektroograde, ki pa se niso pokazale za dovolj učinkovito oviro za preprečevanja prehoda volka, je mogoče z elektromrežo visoko vsaj 160 cm doseči boljše varovanje drobnice na pašniku. Na izbran del pašnika, nekje v bližini stalne elektroograde, je treba postaviti varno ali nočno ogrado iz elektromreže. Ta varna ograda naj bo tako velika, da na vsako ovco pride vsaj 5 m² površine pašnika. Ob koncu dneva je treba ovce premestiti v nočno ogrado in jih zjutraj spet spustiti nazaj na pašnik. Pridobljene izkušnje s takim načinom varovanja ovc na pašniku kažejo, da ni tako veliko dela, kot se mogoče dozdeva na prvi pogled. Nekaj večja je delovna obveza pri prestavljanju elektromrež v deževnem vremenu. V takih razmerah ovce že pri treh nočitvah v varni ogradi zelo zamažejo rušo in zgazijo zemljišče, zato je treba nočno ogrado pogostejše prestavljati.

Če je nočna ograda večja (10 m² na ovco), potem jo lahko pustimo na istem mestu tudi deset dni. Postavimo jo vedno na tak del pašnika, kjer je ruša najbolj slaba ali zemlja najbolj siromašna ter kamnita. Zaradi velike količine iztrebkov, puščenih na majhnem prostoru, se bodo tam hitro izboljšale rastne razmere za rušo. Na istem mestu naj bo nočna ograda postavljena samo enkrat v pašni sezoni. Tudi ko ruša tam ponovno ozeleni in zraste do višine za pašo, jo ovce ne pasejo zaradi vonja po njihovih iztrebkih, ki jih opozarja na to, da je na listih trav veliko ličink (glistic) želodčno-črevesnih zajedavcev.

OPAZNOST STALNE ELEKTROOGRAJE IN ELEKTROMREŽ

Učinkovitost preprečevanja prehoda živalim z elektroograjami je v prvi vrsti odvisna od njene opaznosti tudi ob slabši vidljivosti (megla, mrak, noč) na terenu. Tam, kjer je speljana obodna stalna elektroograda ali postavljena visoka elektromreža mora biti ob njeni zunanji strani, v širini vsaj enega metra, posekano vse grmovje in vzdrževana travno-zeliščna vegetacija. Pred tako ustvarjeno čistino se bo

Močnejši oporni količki pri visokih elektromrežah ostanejo v pokončnem položaju kljub večji teži mreže, še posebej če je le-ta mokra. Samo količki morajo biti postavljeni navpično.

volk ustavi, stopil na zeleno rušo, dobro bo ozemljen in bo opazil elektroograj, če bo narejena iz sedmih ali osmih linij pocinkane žice, debele vsaj 2,5 mm. Pas zemljišča neposredno pod ograjo mora biti toliko poravnano, da bo najnižja žica ograje vedno in povsod samo 15 cm nad tlemi. S tem preprečimo, da bi se volk splazil pod ograjo na drugo stran. Tam, kjer kljub ravnanju terena ostanejo kotanje, je treba žice ograje približati tlem, tako da jih privežemo na sidra, zabita v zemljo na dnu kotanje. Kjer je na zemljišču kamenje, ga lahko naložimo v kotanjo in na enega od kamnov privežemo vse žice ograje, da bo ograja sledila površju tal in ostala kljub temu prožna. Tudi pri visokih elektromrežah je treba biti pri postavljanju pozoren na to, da v kotanjah na liniji postavljanja mreže ne bo odprt in pod spodnjo linijo mreže, skozi katero bi se volk lahko priplazil na pašnik. Na spodnjo linijo elektromreže, v kateri ni kovinskih niti, na takih mestih položimo ploščat kamen ali kos težje veje, če je na zemljišču kotanja in mreža ne sega do tal.

Druga žica v stalni elektroogradi naj bo 15 cm nad spodnjo, tretja še za 15 cm višje in enako tudi četrta. Naslednje štiri žice ograje naj bodo nameščene v razmiku 25 cm proti vrhu

Na kamnitem zemljišču si bo treba pomagati tudi z baterijsko vrtavko in svedrom za beton kot orodjem za izdelavo izvrtine v katere vtaknemo kovinske konice elektromreže.

ograje. Tako bo pašnik ograjen s 160 cm visoko stalno večžično elektroograjami. Izkušnje kažejo, da pride volk na drugo stran stalne večžične elektroograde pod ograjo ali med žicami, če te niso napete z dovolj veliko natezno silo (900 N). Verjetnost, da bo volk preskočil elektroograj, lahko zmanjšamo tudi tako, da na elektroograj obesimo vabo v višini 2/3 višine volka ali druge vrste zveri. Taka vaba so sveža jetra v pločevinki za volka ali psa, perutnica piščanca za lisico in odprta pločevinka sardin za medveda. Preverimo, da bo vaba resnično pod električnim tokom in da bo okrog nje čim manj našega vonja. Zadostuje že, če jo pridejo samo dovolj blizu povohat in električni pulz iz pašnega aparata velike (udarne) moči v ograji bo opravił svoje. Strah pred bolečino, ki ga bo volk deležen ob elektroogradi, ga bo za nekaj časa odvrgel od poskusa priti do plena na pašniku. V elektroogradi morajo biti vedno pulzi dovolj visoke jakosti toka (A). To je tista lastnost električnega toka, ki povzroči nelagodnost ob dotiku z ograjo in se vtisne v spomin kot neznosna bolečina. Ta čez nekaj časa zbledi in volk se lahko vrne ali pa pridejo do ograje drugi volkovi, ki se je še niso dotaknili. Zato je stalno delovanje elektroograde tako pomembno.

Vabe namestimo na tistem predelu, kjer je večja verjetnost, da bodo volkovi poskusili priti na pašnik in dovolj nizko, da jo bodo lahko dosegli tudi volčiči.

ZAHTEV IN PRIPOROČILA

Za dosego zastavljenih ciljev, tako s področja re-kultivacije kmetijskih zemljišč kraških in hribovitih območij, boljše oskrbe z doma pridelano funkcionalno hrano, kot tistih za področje večje vrstne pestrosti ter ohranjanja ogroženih vrst, je treba nujno doseči boljšo informiranost vseh o uporabnosti elektroograj in izpolnitev zahtev za večjo učinkovitost delovanja elektroograj. Za učinkovito preprečevanje dostopa volkov na pašnike mora elektroograj izpolnjevati naslednje zahteve in priporočila:

1. V vsej elektroograj morajo biti pulzi z najmanj 5.000 voltov napetosti tudi v najtežjih razmerah (dež, suša, sneg) za njeno dobro učinkovitost.
2. Visoka stalna večžična elektrograja za pašo večjih tropov drobnice mora imeti večje število žic (7 ali 8) in imeti manjši razmik med žicami predvsem v spodnjem delu, več distančnikov ter žice napete z večjo silo, da jih volk ne more razmakniti.
3. Za manjše trope drobnice priporočamo namesto postavitve visoke stalne večžične elektroograje uporabo visoke elektromreže, ki mora biti visoka vsaj 160 cm.
4. Priporočamo uporabo varnih (nočnih) ograd, ki so postavljene iz visokih elektromrež in jih občasno premeščati po pašniku, predvsem

kadar je pričakovana daljša prisotnost volkov v okolici pašnika.

5. Del ograje, ki ga postavimo v enem dnevu mora biti obvezno ob koncu dneva priključen na pašni aparat (PA). Zato najprej uredimo ozemljitev PA in namestimo PA, šele nato pa postavimo prvo linijo ograje. Volk mora že ob prvem srečanju z elektroograj doživeti neprijetno izkušnjo, da se bo pašniku z drobnico izogibal in si hrano poiskal drugje.
6. Ob zunanji strani obodne elektroograje mora biti 1 m širok pas zelene trave, da ima volk boljši stik z zemljo in da ob dotiku z ograjo steče skozi njegovo telo čim večja masa elektronov v čim krajšem času.
7. Občasno bo treba na žice obodne stalne elektroograje ali elektromreže namestiti vabo (jetra, sveža slanina), ki privabi volka, da se zaustavi pred ograjo in jo poskuša raziskati (povohati). Ob dotiku z ograjo, jo bo spoznal kot neprijetno izkušnjo in je ne bo prečkal.
8. Dobro postavljena in vestno vzdrževana elektrograja je namenjena preprečevanju prehoda živalim, hkrati pa ne ovira dostopa ljudem na zemljišče. Z učinkovito elektroograj lahko dosežemo sobivanje med plenom in plenilci, ljudem tistega območja pa omogočimo bolj mirno in prijetno bivanje.

Brošura je izdelana v okviru projekta SloWolf (LIFE08 NAT/SLO/000244 SloWolf).

December 2011, Ljubljana, Slovenija.

Izdajatelj in založnik: Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo.

Besedilo: Matej Vidrih in Tone Vidrih

Fotografije: Matej Vidrih in Tone Vidrih

Grafično oblikovanje in prelom: Agena Studio

Tisk: Trajanus d.o.o.

Naklada: 3000 izvodov

Izvod je brezplačen.

Tiskano na recikliranem papirju.

Tisk sofinancira Evropska Unija v okviru programa LIFE+, Ministrstvo za okolje in prostor RS in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS.